

אלא אימא, כך תשנה את הברייתא:

הזכר המותר הוא נוצר, ואם כן:

אם עד שלא נגמר דינה, עיברה וילדה קודם גמר דין, הרי וילדה מותר, שהרי לא היה עמה בשעת נגיחה שיתחייב הוא סקילה ולאוסרו בהנאה, ואף לא היה עמה בשעת גמר דין, כדי שייאסר אף הוא על ידי גמר דינה של אמו.

אבל **אם משנגמר דינה עיברה, וילדה**, הרי וילדה אסור, ואף שלא היה עמה לא בשעת נגיחה ולא בשעת גמר דין, מאחר שיצא עובר זה ממי שהוא אסור בהנאה, וכל היוצא מן האיסור הרי הוא אסור.

ומקשינן על מה דאמרינן: אם משנגמר דינה עיברה וילדה ולדה אסור, ומשום שהולד הוא יוצא מן האסור; והרי לא מכח אמו האסורה בלבד הוא נוצר, אלא אף מכח

הניחא למאן דאמר "זה וזה גורם" — כלומר: דבר הנגרם והיוצא מדבר אסור ומדבר מותר כאחד — אסור.

אלא למאן דאמר: "זה וזה גורם, מותר", 9-ב מאי איכא למימר, וכי למה ייאסר הולד שנוצר מאביו המותר בהנאה ומאמו האסורה בהנאה.

אלא אמר רבינא, כך תשנה את הברייתא:

אם עד שלא נגמר דינה עיברה וילדה, הרי ולדה מותר, וכמבואר לעיל.

ואם עד שלא נגמר דינה עיברה, ומשנגמר דינה ילדה, הרי ולדה אסור, ומשום ד"עובר ירך אמו הוא", וכשנגמר הדין על אמו נאסר

משום ערוה. [ויש לעיין: למה לא אסרו ביאה שאין בה הוצאת זרע?!].

[ואכתי יש לעיין: לפי מה שכתב ה"מנחת חינוך" במצוה לה, דלגבי בן נח, אפילו פחותה מבת שלש אסורה, ומשום דבכלל "שיעורין" הוא שלא ניתנו לבני נח, אם כן יהא בן נח אסור באשתו המעוברת, לדעת רב הונא [בחד לישנא לעיל נח ב, וכן פסק המאירי שם], שגוי אסור בבתו].

וב"תפארת ישראל" [תמורה פרק ו אות ג], תמה: למה לא הקשה: ייאסר לבא על אשתו משום בא על הזכר; ועוד הקשה, דלפי הבנת רבי עקיבא איגר בענין זה, יהיה אסור לשחוט את המעוברת משום "אותו ואת בנו", [ויש להעיר עוד: למה לי קרא להתיר בן פקועה מ"כל בבהמה תאכלו", נימא "היא וילדה נשחטו"]; וראה מה שכתב לדחות קושיית רבי עקיבא איגר.

מכל מקום לכאורה הוא איסור דרבנן, כמו בקטן פחות מבן תשע [שאינו ראוי לביאה] דאסור מדרבנן; [ויש להעיר על שסגנן את קושייתו "נתקשיתי כעת, למה דמבואר בתמורה דאם עובר ירך אמו היא וילדה נרבעו..."; ויותר יש להקשות, לפי סברת התוספות שהובאה בהערה לעיל, דאפילו למאן דאמר "עובר לאו ירך אמו" מכל מקום אמר רבא שהולד אסור משום שהוא נהנה ברביעה].

ותירץ: דבפחותה מבת שלש, דבלאו הכי אף במותרת לו אסור לבא עליה כיון דלאו שם ביאה עליה, הוי כמשחית זרעו על עצים ואבנים, עיין בנמוקי יוסף פרק קמא דיבמות; ושאני בת שלש, אף דאי אפשר שתתעבר ותלד, מכל מקום שם ביאה עליה; אבל בפחותה מבת שלש לאו שם ביאה עליה, ואם כן לא הוצרכו חז"ל לאסור מדין ערוה, ומשום הכי במעוברת דליכא מדין חשש השחתת זרעו, לא הוי אפילו איסור דרבנן

אף הוא עמה. (1)

שנינו במשנה: **כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה**; הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון אומר נידונין בסקילה:

שואלת הגמרא: האם שמע מינה ממשנתנו: (2) **מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר קל**, היינו: מי שהתרו בו שיתחייב מיתה חמורה, מועילה אותה התראה, גם אם אנו באים לחייב אותו מיתה קלה, ומשום דמיתה קלה בכלל חמורה —

שאם לא כן, איך נחייבנו את המיתה הקלה שלא התרו אותו עליה, ויפטר לגמרי?

אמר רבי ירמיה:

לא תשמע ממשנתנו דין זה, **כי הכא במאי עסקינן: כגון שהתרו בו פתם ולא פירשו את המיתה** — ואל תאמר: אין זו התראה, כי לא הזכירו את שם המיתה, כי:

והאי תנא הוא, משנתנו כדעת תנא קמא שבברייתא הבאה, **דתניא:**

ושאר חייבי מיתות שבתורה — לבד ממגדף — **אין ממיתין אותן אלא בעדה** [סנהדרין] **ועדים, והתראה, ועד שיודיעוהו שהוא חייב מיתת בית דין, ואין צריך לפרט באיזו מיתה.**

רבי יהודה אומר: **עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג.** (3)

מיתה?! ויש לומר: דדייק מדקתני "כל חייבי מיתות", אפילו הנך דלא דרשי הכי, אי נמי בורח שאני.

ואם כן יש לומר דרש"י נשמר מכל זה, ולכן פירש את קושיית הגמרא על הנשרפין, שלא מצינו נשרפין שאמרה בהם תורה שימיתום בכל מיתה שאתה יכול להמיתו.

וראה שם ב"ערוך לנר" שהעיר, דלפי דברי התוספות במכות כ א, דבאחד מארבע מיתות בית דין, כל חייבי מיתות ממיתין אותן בהם, כשאנו יכול לדונם במיתה הכתובה בהם — נסתר תירוצם הראשון של התוספות, [וכן תירוצו של רש"י, לפי מה שנתבאר].

3. הנה בפשוטו, כל עיקר הנידון בגמרא להוכיח מכאן דמותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל, אין שייך אלא דוקא למאן דאמר שצריך להתרותו באיזו מיתה, דלשיטתו יש לדון, דכיון שהתרו בו לשריפה אין כאן התראה לסקילה; אבל למאן דאמר שאין צריך להזכיר שם המיתה, אם כן אפילו אם הזכירו לו שם

1. העירו האחרונים, שמלשון רש"י ומלשונות ה"יד רמה" נראה, שהולד אינו נסקל, [וכגון שילדתו לאחר גמר דין קודם סקילה], ולא אמרו אלא שהועיל גמר דינה של אמו לאוסרו בהנאה.

2. לשון רש"י הוא: שמע מינה מדקתני "ידונו בסקילה", מותרה למיתה חמורה הוי מותרה למיתה קלה; ולכאורה צריך ביאור: למה העמיד רש"י את דבריו על דין "הנסקלין בנשרפין" שהם נידונים בסקילה הקלה, ולא העמיד את קושיית הגמרא על מה ששנינו תחילה "כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין בקלה"?

והנה לעיל מה ב מבואר, דיש חייבי מיתות, שאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו, אתה ממיתו בכל מיתה שאתה יכול להמיתו; והקשו שם התוספות [ורמזו לזה בדבריהם כאן]: ואם תאמר: בפרק אלו הן הנשרפין, דתנן חייבי מיתות שנתערבו זה בזה ידונו בקלה, ואמר בגמרא "שמע מינה, מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל", והיכי דייק מיניה, דשאני התם, דמיתתם בכל מיתות שיכול, כיון דחייב

ומפרשת הגמרא את טעם מחלוקתם:

תנא קמא יליף ממקושש, שבהכרח לא התרו בו באיזה מיתה הוא נהרג, שהרי לא ידעו באיזה מיתה הוא נהרג עד שלא פירש להם הקב"ה לאחר מעשה, וכמובא לעיל ע"ב.

ורבי יהודה אומר: כיון שהתראה נלמדת ממאמר הכתוב "יומת המת", ומינה ילפינן: "שיתיר עצמו למיתה", אם כן משמע שיתיר עצמו לאותה מיתה, ובהכרח שמקושש הוראת שעה היתה להורגו, ואף על פי שלא התרו בו במיתה מסויימת.

שנינו במשנה: **הנסקלין** שנתערבו **בנשרפין**, רבי שמעון אומר נידונין בסקילה שהשריפה חמורה, וחכמים אומרים נידונין בשריפה שהסקילה חמורה:

מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה [כאשר למד רב יחזקאל משנה זו עם רמי בנו, כך היה שונה אותה]:

הנשרפין בנסקלין [דמשמע: רובן חייבן סקילה הו], **רבי שמעון אומר**: ידונו בסקילה, שהשריפה חמורה.

אמר ליה רב יהודה בנו של רב יחזקאל לאביו:

אבא לא תיתנייה הכי [אל תשנה לו בלשון זו], כי באופן זה **מאי איריא דשריפה חמורה**, איך נקט רבי שמעון את הטעם משום שאי אתה יכול למושכו למיתה חמורה כשריפה, והרי **תיפוק ליה דרובה נסקלין נינהו**, כלומר: אפילו אם לא היתה השריפה חמורה אלא שוה לסקילה, הרי בסקילה היו דנים אותם, כיון שרובם

ד"תמות נפשי עם פלשתים" הוא דקאמר, אבל לא ניחא ליה להכות את חבירו על מנת שילקוהו; דהא אמתניתין דפרק הנשרפין דקתני דחייבי מיתות שנתערבו ידונו בקלה, קאמר בגמרא שמע מינה מותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל, והתם פשיטא, כיון שהתרו בו לסקילה וקיבל, כל שכן, שאם התרו בו חנק על אותו דבר עצמו, שהיה מקבל, ואפילו הכי בעי למימר דמותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל.

אלא יש לומר, דגזירת הכתוב הוא, דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה, בין קלה בין חמורה; ומשמע לכאורה, שכל הנידון אינו שייך אלא לדעת הסובר שצריך להתרות בו באותה מיתה, כי לדעת החולק הרי אינו צריך להתיר עצמו לאותה מיתה.

המיתה החמורה, ומותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל, אפילו הכי יש לחייבו במיתה הקלה, שהרי התרו בו שימות, ומה בכך שהזכירו מיתה חמורה יותר, כיון שאין צריך להזכיר את שם המיתה.

אלא שמשלשון הגמרא "כגון שהתרו בו סתם", משמע, דאפילו למאן דאמר שאין צריך להתרות במיתה מסויימת, מכל מקום אם התרו בו במיתה מסויימת, ומותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל, אי אפשר לחייבו; שאם לא כן לא היה לגמרא אלא לומר דמשנתנו כדעת תנא קמא; וחידוש הוא, ויש לדחות.

אך הנה בתוספות בכתובות לג א ד"ה ממאי שמותרה לדבר חמור [מיתה] הוי מותרה לדבר הקל [מלקות], דלמא לא הוי, כתבו: אין לומר, דטעמא משום דאהריגה הוא דקיבל התראה, דניחא ליה ליהרג על מנת שיהרוג שונאו,

נסקלין. (4)

אמר ליה רב יחזקאל לבנו רב יהודה: **אלא היכי אתנייה** [וכי איך אשנה לן]!?

שמא תאמר, כך אשנה לו: **הנסקלין בנשרפין, רבי שמעון אומר ידונו בסקילה**, כי אף על פי שרובן נשרפין, מכל מקום אי אפשר לחייבם בשריפה כיון **שהשריפה חמורה** — (5)

אי הכי אימא סיפא [הרי אף באופן זה תיקשי על הסיפא כקושייתך על הרישא, לפי מה שאני הייתי שונה], שהרי שנינו בסיפא:

החכמים אומרים ידונו — הנסקלין שנתערבו בנשרפין — **בשריפה**, שהסקילה חמורה, והרי **תיפוק ליה**, דאפילו אם היתה הסקילה שוה לשריפה היו נשרפין, **דרובה נשרפין נינהו!**?

ומשנינן: אסיפא לא קשיא, כי מה שאמרו חכמים "שהסקילה חמורה" לא באו בזה ליתן טעם לחייבם בשריפה, אלא בלאו הכי יש לחייבם בשריפה, שהרי רובם חייבי שריפה נינהו; ומה שאמרו חכמים "שהסקילה חמורה", **התם רבנן הוא דקאמרו ליה לרבי שמעון** [כלומר: לחלוק על רבי

4. ראה לשון רש"י; וראה בהערה הבאה מה שנרשם בשם התוספות.

5. א. **הקשו התוספות** כאן בד"ה הנסקלין בנשרפין: שאל הרב ר' יצחק בן הרב ר' מרדכי את רבינו תם: אמאי קאמר רבי שמעון ידונו בסקילה שהשריפה חמורה, ניזיל בתר רובא להחמיר בדיני נפשות, כדאיתא בפרק קמא דחולין, [בפשוטו כוונתם למבואר שם יא ב מקור לדין רוב מן התורה "מהורג את הנפש, דאמר רחמנא קטליה, וליחוש דילמא טריפה הוה", וכאשר נראה מלשון תירוצם; אך רבי עקיבא איגר כתב, שלא משם הקשו, אלא מתחילת הסוגיא שם, ראה דבריו]!?

ותירץ, דלא אזלינן בתר רובא לחייב אותו שהוא זכאי מכל וכל שלא הרג כלל, ולא דמי לאותן שהרגו ודאי, אלא דלא ידעינן אי טריפה הוה אי שלם הוה.

ולשון תוספות הרא"ש הוא: כי אזלינן בתר רובא, הני מילי דידעינן באי זו מיתה הוא חייב, אלא דלא ידעינן אי טרפה הוא או שלם, אבל הכא דלא ידענו איזו מיתה חייב, לא אזלינן בתר רובא לחייבו מיתה שלא נתחייב בה.

ולשון תוספות בזבחים עא א סוף הדיבור הנמשך מעמוד קודם: ותירץ, דלא אזלינן בתר רובא להחמיר, כיון שנהרג בלאו הכי במיתה אחרת; אי נמי לא אזלינן בתר רובא לחייב אותו שהוא ודאי בסקילה; והוסיפו עוד: ומהאי טעמא לא תיקשי לן: הא דאמר [לעיל עט ב] דאדם רוצח שלא נגמר דינו שנתערב עם אחרים שנגמר דינו כולן פטורין, דמשום רובא לא נעביד דבר שהוא שקר ודאי, דודאי יש אחד שאינו בר מיתה כלל, לפי שלא נגמר דינו; ולא דמי לאותו שהרג ודאי, אלא דלא ידעינן אי טריפה הוה אי שלם הוה.

ולשון תוספות בחולין יא ב סוף ד"ה ליחוש: ותירץ רבינו תם: דכיון דממה נפשך הוא נהרג, לענין באיזו מיתה הוא נהרג לא אזלינן בתר רובא.

והוסיפו התוספות כאן: והא דפריך בגמרא "תיפוק ליה דרובא נסקלין נינהו", הכי פירושו: לכל הפחות לא גרע משום דרובא נסקלין; וכן הוא הלשון בתוספות זבחים שם; וראה מהרש"א על דבריהם אלו.

וראה עוד מה שכתב ב"שב שמעתתא" [ד ט ד"ה ובזה ניחא] ליישב באופן אחר את קושיית

שמעון באר]:

יהודה לאביו, אמר ליה שמואל לרב יהודה:

שיננא [מחודד בתלמוד]! (6)

לא תימא ליה לאבוך הכי [אל תאמר לאבך א-א בנוסח שאמרת], והודעת לו שהוא טועה, דהרי תניא:

לדירך דאמרת: שריפה המורה, ולפיכך אין אתה מחייבם שריפה כרוב החייבים שביניהם, לא כן הדבר, אלא סקילה המורה.

כשמע שמואל את סגנון דבריו של רב

התוספות.

ב. לקמן פד ב שיננו: "אלו הן הנחנקין, המכה אביו ואמו"; ומפרש בגמרא: מכה אביו ואמו מנלן, דכתיב "מכה אביו ואמו מות יומת", וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק; ומקשינן: אימא עד דקטיל ליה מיקטל, [שמא לא חייבה תורה אלא את ההורג את אביו]? ומשיננן: סלקא דעתך?! קטל חד בסייף, קטל אביו בחנק [וכי אפשר לומר, שההורג את אחר חייב סייף החמור, ואילו ההורג את אביו אינו חייב אלא חנק]; ומקשינן: הניחא למאן דאמר חנק קל, אלא למאן דאמר חנק חמור, מאי איכא למימר, [היינו, שמא לא חייבה תורה אלא את ההורג את אביו, ולהחמיר עליו באה תורה שיתחייב בחנק חמור].

והקשה רבי עקיבא איגר: הרי כל מכה אביו אינו חייב אלא משום רוב, דדילמא לאו אביו הוא, וכמבואר בחולין יא ב, ואם כן "איך נידון אותו בחנק דחמור, שמא לאו אביו הוא?! ואי דאזלינן בתר רובא, הא גם אם לאו אביו הוא חייב מיתה בסייף והוי בן מיתה, דלא אזלינן בתר רובא, כמו שכתבו תוספות בחולין גבי נסקלין בנשרפין"?!

ותירץ בתירוצו ראשון: "מה שכתבו תוספות, דבין מיתה למיתה לא אזלינן בתר רובא, לא דיך איזה לימוד או קבלה לזה, אלא כיון דליכא לימוד לענין זה דניזיל בתר רובא גם בין מיתה למיתה, משום הכי לא אזלינן בתר רובא; אבל בודאי, אילו היה לנו לימוד דגם בין מיתה למיתה אזלינן בתר רובא, לא היה על זה ענין

סתירה או קושיא, וכיון שכן שפיר פרכינן: דילמא מכה אביו היינו דקטלינן, ויהיה באמת מוכח מהאי קרא דגם בין מיתה למיתה אזלינן בתר רובא"; [ויש לעיין: אם כן לפי האמת, מי שהיכה את אביו ומת, לא יתחייב חנק משום דילמא לאו אביו הוא, ובלאו הכי חייב הוא את הסייף הקל [לדעת הסובר סייף קל]; ועוד מקשים העולם: בת כהן שזינתה תחת בעלה שהיא בשריפה היכי משכחת לה?!].

ותירץ עוד: דוקא בנסקלין בנשרפין, דמה דאנו רוצים ליזל בתר הרוב, היינו להך מילתא עצמו דיתחייב בחמורה, בזה אמרינן: דבין מיתה למיתה לא אזלינן בתר רוב; מה שאין כן במכה אביו, דתיכף כשנולד, דייננן מכח הרוב דהוא אביו לכמה ענינים, וממילא בקטלא הוא בחנק, כיון דכבר היינו דנין מכח הרוב דהוא אביו; והרי סברא זו מוכרחת, דאיך משכחת דאב חייב לפדות בנו בכור, דלמא לאו אביו הוא, ובממון אין הולכין אחר הרוב; או דלמא הבן הוא טריפה?! אלא על כרחך: כיון דהרוב היה לענין אחר, וכבר הסכמנו מכח הרוב דזה אביו וזה אינו טריפה, אף שעתה נוגע זהל ענין ממון, מכל מקום מהני הרוב; והכי נמי לענין מיתה, כיון דהרוב חל מקודם להחזיק זה לאביו, ממילא חייב הוא מיתת חנק; ולפי ישוב זה מתיישב גם ההיא דבת כהן שהיא בשריפה; וראה עוד ישובים שם.

6. כן פירש הערוך בערך שן; ויש מפרשים על שם שינוי הגדולות, ראה מסורת הש"ס חגיגה טו ב.